

Kazinczy kútja — és a börtöne.

Imhó! a Várban a Bécsikapu-téren áll Kazinczy kútja. A főváros emelte Kazinczy Ferenc halálának századik évfordulójára. A napokban történt felavatás alkalmával méltatták mint nagy költőt, esztétát és nyelvújítót, de nem esett szó arról, hogy *nem messze a kúttól állt egykor Kazinczy börtöne.*

A városrendezés nem sokat törődik azzal, hogy a szobrok, emlékművek a színhely keretébe állítva, fokozzák a történelmi hangulatot. Am a véletlen most úgy rendezte, hogy az emlékkút a Bécsikapu-terre került. A kis tér egyik szögében, az új levéltári épület és a Nándor-utca sarkán állott ugyanis egykor a *Gárdaház*, amelyben hajdan a Palatinusnak — mint Kazinczy följegyzí — tizenkét gárdistája volt a bécsiak közül. Midőn két bécsi gárdista kapitányát, *Véghelyit*, 1795 elején meggyilkolta, a Palatinus a gárdát eltörölte. *Kazinczy Ferenc* budai fogságának egy részét az időközben lebontott épületben töltötte, sőt itt kezdte a későbbben írt fogsága naplójának följegyzéseit.

Mikor báró *Barkó Vince* tábornok, a magyarországi titkos rendőrség gyűlölt főnökének jelentése és *Sehy Ferencnek*, az áruló magyar színésznek leplező vallomása folytán *Sándor Lipót* főherceg eljuttatta Bécsbe *Martinovics* titkos társaságának névsorát, Ferenc császár leirata alapján egymásután fogták el a „Káté” hiveit. *Kazinczy Ferencet* 1794 december 14-ikén fogták el édesanyja regmeci lakásán. Budára kísérték és 1795 június 10-ig a franciskánusok börtönébe alakított egykori kolostorába zárták. A költő ellen az volt a vád, hogy a titkos társaság később lefejezett igazgatója, *Hajnóczy* — a másik igazgató, *Szentmarjay* útján — elküldte neki a forradalmi Kátét. *Kazinczy* ezt lemásolta, mással is megismertette, később ugyan elégette, de barátait feljelenteni elmulasztotta. *Martinovicsot*, *Hajnóczyt*, *Szentmarjayt*, *Laczkovicsot* és gróf *Sigrayt* május 20-ikán, *Ózt* és *Szolarcsikot* pedig június 3-ikán lefejezték a Vérmezőn. *Kazinczy Ferencet* is halálra ítélték, de utóbb a király megkegyelmezett neki és bizonytalan időre szülő fogságra változtatta át büntetését. Június 11-ikén a Gárdaházba kísérték a foglyokat, ahová kivégzés előtt a vértanukat is átvitték.

Kazinczy szabadulása után írta meg a *Fogságom naplója* című könyvét, amelynek kéziratát *Toldy Ferenc* másolatában a Tudományos Akadémia őrizi. Június 11-iki keltezéssel a következő följegyzést találjuk naplójában:

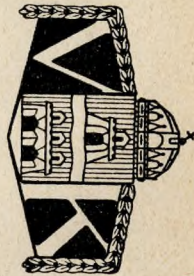
„Virradtkor a Gárdaházhoz vittek által, s azon szobába szállítottunk, melyben *Hajnóczy* szenvedte. Belépvén a szobába, *Novák* (a jó érzésű osztrák kapitány) azt kívánta, hogy a falon a kemence mellett csókoljak meg egy nagy foltot . . . Nem engedelmekedem. Még köszönni fogod, mondá *Novák*, ha megmondom, micsoda folt ez. — *Megcsókolám.* — A kemény télben, amilyen egy század alatt sines, a fázikony *Hajnóczy* magára vette *Aszódi* kék gubáját, s a fal a kék bundától piszkot kapott. Kérdeztem, melyik ágyban hált *Hajnóczy*, s elfoglaltam azt.” Följegyzését így fejezi be: „*En papírost hozaték és tintát, s reggeli három óta késő estig szüntelen dolgoztam.* Bár mindjárt akkor írtam volna meg szenvedésünk történetét. Mint örvendek most, hogy csak rövid jegyzéseimet is birom.”

*Kazinczy*n kívül még három magyar költő — *Bacsányi János*, *Szentjóni Szabó László* és *Verseglyi Ferenc* — szenvedett a Gárdaházban, ahonnan *Martinovicsot* és társait a Vérmezőre hurcolták. *Kazinczy Ferenc* szeptember 26-ikáig raboskodott ebben az épületben, ekkor *Szlávy Györggyel*, *Makk Domonkossal*, *Uza Pállal* és *Ugyörgyi Józseffel* együtt katonatisztek felügyelete alatt Ausztriába kísérték. 1801 június 28-ig raboskodott a *spielbergi várban*, *Obrovicon*, *Kufsteinben*, majd *Munkácson*, összesen öt és fél esztendőig. Százharmincöt évvel ezelőtt szabadult. Az eredeti kézirat közli a kaszánya és a gárdaház 1795-iki és 1828-iki képét is.

A Gárdaházat lebontották, köveit elhordták. *Kazinczy* kútján nincs felirat, amely arra emlékeztetne, hogy onnan ötven-hatvan lépésnyire volt *Kazinczy* börtönépülete, amelyben költőtársaival és a vérmezői vértanúkkal szenvedett. Az emberi felszabadulás és a nemzeti ellenállás politikai álmodozóinak emlékét sem a Vérmezőn, ahol fejüket vették, sem másutt nem jelöli kő vagy szobor. Am mindazokat, akik a történelmet és *Kazinczy* életét ismerik, emlékezteti ez a kút a Várban a Gárdaház mártírjaira. *Kazinczy* kútja jelképet rejt magában és ez a szimbólum a könnyek kútjává avatja.

T. E.

Közp. nyomat. XX. cs. 23. sz.

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:	T. E.		
Cím:	Kazinczy kútja és börtöne		
Forrás:	Pesti Hírlap		
(Hely)	Breut	(Idő)	1936. II. 28.
(Köt. v. fiz.)		(Oldal)	
Helyszám		Személy	Idő
			1936. v.

Székesfővárosi házi nyomda 1926 — 8891

425.948.2